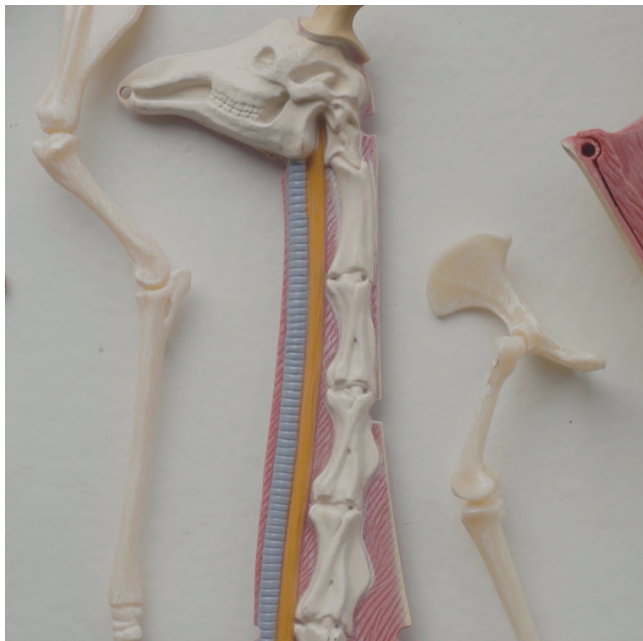

ANI FIKCE, ANI REPORTÁŽ

AUTOR: František eF. Horvát, Producent (Česko)

- > Ani fikce, ani reportáž
- > Definovat dokument
- > Skrze cizí oči zažít cizí život
- > Kolektivní záležitost
- > Sdílený zážitek
- > Influencerstvo sledující a sdílící
- > Nejsi v tom sám
- > Reálný svět

Ani fikce, ani reportáž

“Dokument, ve své nejzákladnější definici, je oficiální psaný, elektronický nebo tiskový materiál, který poskytuje informace, důkazy nebo záznamy. Dokumenty mohou mít různé formy a účely – od právních dokumentů, jako jsou smlouvy a zákony, přes vzdělávací materiály, jako jsou vědecké studie a učebnice, až po obchodní záznamy, jako jsou zprávy a faktury. V širším smyslu může být dokument jakýkoliv materiál, který slouží jako oficiální záznam nebo důkaz nějakého jevu, transakce nebo stavu věci.”

Chat GPT 4.0, 25. 11. 2023

Ne tak šťastné označení

Pro úvodní odstavec této kapitoly jsem se obrátil s prosbou o slovníkovou definici dokumentu na umělou inteligenci. Záměrně jsem ji nežádal o definici hesla *dokumentární film*, ale pouze *dokument*. Čím déle se totiž v audiovizi pohybuji, tím více mám pocit, že jsme se oním slovem a jeho konotacemi uzavřeli do nekonečného kruhu. Jsou totiž dokumentární filmy opravdu *důkazem* nebo *záznamem*?

Po několika dokumentárních filmech, které v samotných začátcích kinematografie zachycovaly krátký okamžik, a v dnešním světě by získaly spíše označení *aktualita*, se v roce 1922 stejnou

charakteristikou označil i film *Nanuk – člověk primitivní* průkopníka dokumentárního žánru Roberta J. Flahertyho. Ve filmu nám Flaherty nepředstavil jen několik scén ze života Eskymáků za polárním kruhem, ale nastavil mu také ucelenou strukturu a pohled na život rodiny Inuitů. Postupně se však diváctvo dozvědělo, že Flaherty do filmu vybral pouze ty členy a členky kmenu, kteří nejvíce odpovídali zavedeným stereotypům a představám, a taky že některým z nich změnil jména, aby se západním divákům a divačkám lépe pamatovala. Přestože *Nanuk* tedy není věrným *záznamem* nebo *důkazem*, nadále mu říkáme *dokumentární film*.

Definovat dokument

Jak bychom tedy měli správně definovat *dokumentární film*? Jako film vypovídající o skutečných událostech a realitě? Pak by dokumentárním filmem byl i *Titanic* (Titanic, 1997), a přesto mu tak neříkáme. Nebo jako film vyprávějící příběh skutečných lidí? To je pak ale přece i takový seriál *Koruna* (The Crown, 2016–2023).

Tvůrčí zpracování skutečnosti – tak dokumentární filmy definoval skotský režisér John Grierson. A nejspíše se v nejjednodušší podobě blíží tomu, co všichni při slovním spojení *dokumentární film* cítíme. Víme totiž, že většinou sledujeme skutečné události, realitu i příběhy skutečných lidí – ale taky pohledem daného autora nebo autorky filmu, nejčastěji s vědomím aktérů a akterek, že jsou natáčeni.

Bill Nichols ve své legendární knize *Úvod do dokumentárního filmu* rozvádí a doplňuje nejobecnější definice dokumentárního filmu do tvrzení, že *dokumentární filmy hovoří o skutečných situacích či událostech a cití známá fakta; neuvádí fakta nová, neověřená, a mluví o žitém světě spíše přímo než alegoricky*.

Doplňuje, že *dokumenty vyprávějí o skutečných lidech, kteří nehrají ani nepředstavují role*. A přidává také tvrzení, že *dokument vypráví příběh tak, aby byl věrohodnou reprezentací toho, co se stalo, spíše než obraznou interpretací toho, co se mohlo stát*. (4)

Skrze cizí oči zažít cizí život

Proč tedy dokumenty tvoříme a sledujeme? Proč v tuto chvíli čteš tento text? Proč existují projekty a iniciativy jakou je KineDok? Nejspíše proto, že nám dokumentární filmy přináší něco, co můžeme znát spíše ze světa fikčního filmu – přenos do jiného světa; příležitost nahlédnout do cizího života; výlet do jiné reality, mnohdy nekomfortní, komplikované, bez jednoduchých nebo jasně definovaných odpovědí. Na pouť do cizích životů se vydáváme s vědomím, že možná vše sledujeme s drobnými fikčními momenty, vybranými hledisky pohledu, specifickým rámováním kamery, stříhovou stylizací nebo výraznější úpravou ve zvukové postprodukci; ale také s přesvědčením, že sledujeme co možná nejsyrovější výsek vybrané reality se snad nejmenším vlivem těchto zásahů.

Každým dokumentárním filmem dostáváme unikátní příležitost sledovat svět pohledem autorů a autorek, členů a členek štábu, umělců a umělkyně, kteří na plátna a obrazovky přináší svůj individuální styl, osobnosti, zájmy a mnohdy i sociální situace a politické názory.

NABÍDKA FILMŮ

<https://kinedok.net/cs/selection/katalog-filmu>

Kolektivní záležitost

Při výuce produkce začínám svou první hodinu větou *Film je kolektivní dílo*. Všichni tušíme, jak velké štáby některé filmy zaměstnávají, kolik lidí se i na zdánlivě nenáročných jednoduchých projektech podílí. Komunitní aspekt se ale s filmem přenáší dál i po jeho dokončení – do distribuce. Každou veřejnou projekci můžeme totiž také označit za kolektivní záležitost, prostor pro společné rozjímání, přemýšlení, inspiraci a především diskusi. Ať už se setkáváme v kinech, kavárnách, galeriích nebo třeba na lodi, získáváme společným časem před, během a po projekci unikátní příležitost sdílení.

Sdílený zážitek

KineDok by se dal považovat za některou z populárních sociálních sítí – propojuje totiž svět tvůrců a tvůrkyň s těmi, pro které své dílo vytvářeli, tedy diváky a divačkami, fanoušky a fanynkami dokumentárního filmu. Zatímco na internetových sítích bychom potřebovali využít funkci komentáře nebo emotikonu srdíčka, KineDok tuto anonymní bariéru bourá a otevírá možnost živé otevřené diskuse, ke které jako elementární zdroj používá dokumentární filmy. Následující strany mají za cíl představit ti myšlenku KineDoku jako platformy pro sdílený zážitek podrobněji. Kolegové a kolegyně tě provedou otázkami komunity, technickými aspekty, programovým výběrem, prací s publikem i politicko-etickými tématy, které bude svět

dokumentárního filmu vždy otevírat. Na tobě už pak zůstane, zdali se po přečtení rozhodneš stát jedním z *influencerů* a *influencerek* v této unikátní platformě.

Influencerstvo sledující a sdílící

Pokud se budeme držet alegorie sociálních sítí, pak je KineDok stále otevřeným místem pro nové influencery a influencerky, aktivní jedince, kteří mají touhu v živých diskusích stále hledat nové názory a pohledy na svět. Jaký lepší prostředek si k tomu vybrat, než náhled na cizí život skrze cizí oči? Projekce v rámci KineDoku už probíhaly opravdu na mnoha různorodých místech – ať už na zmiňované lodi nebo například v domovech pro seniory a seniorky, ale i ve věznicích. Nikdo z tamních diváků a divaček se nezamýšlel nad samotným místem, primární bylo dle slov organizátorů a organizátorek téma setkání. Svě publikum si ale filmové události našly i na standardnějších místech, jako jsou kavárny, galerie nebo knihovny. Každoroční výběr filmů totiž divákům a divačkám přináší tolik žádanou alternativu k mnohdy stereotypní filmové náplni kin. Zkušenosti tzv. *venue managerů*, tedy organizátorů a organizátorek, oněch *influencerů* a *influencerek* KineDoku ukazuje, že lidé hledají alternativu k bezduchým a zbytečně agresivním debatám na internetu, a chtějí vést smysluplný a otevřený dialog.

Nejsi v tom sám

Jako producent jsem otevřený všem, kdo se cítí být tvůrcem nebo tvůrkyní – nezáleží mi na tom, zdali mají vystudované školy, zdali mají rozsáhlé nebo naopak malé zkušenosti. Důležité je pro mě téma, o čem chce daná osoba vyprávět. Stejně otevřený je i KineDok. Nezáleží na tom, jestli jsi studentem nebo studentkou střední školy nebo členem či členkou klubu seniorů – důležité je, že chceš vyprávět a rozvíjet.

Ať už je tvým cílem rozproudit debatu, přilákat nové diváky a divačky k dokumentárním filmům, smysluplně debatovat nebo se *jen koukat na dobrý filmy*, každý z nás se může stát členem a členkou této platformy. A nebudeš na to sám – na projekcích s tebou mohou být tvůrci a tvůrkyně, hosté a hostky nebo případně moderátoři a moderátorky. A taky budeš mít tohoto uceleného průvodce KineDokem. Neukáže ti nejspíše jeho plnou šíři, která je jiným způsobem, než vlastním prožitkem nepřenositelná, ale ostatně, to se nikdy nepodaří ani dokumentárním filmům.

Reálný svět

Na závěr jsem se ještě jednou obrátil na umělou inteligenci a zeptal se:

Pokud bys měla nahradit pojem dokumentární film něčím vhodnějším, co by to bylo?

Jako odpověď se mi dostalo:

Pokud bych měla nahradit pojem "dokumentární film" něčím vhodnějším, které stále zachovává základní esenci tohoto žánru, zvolila bych termín "reálný film" nebo "film reálného světa".

Jsem rád, že KineDok přivádí *reálné filmy* do reálného světa. A budu rád, pokud se po přečtení této publikace rozhodneš přidat i ty.

CHCI PROMÍTAT

<https://kinedok.net/cs/join-us?noredirect=1>

OPENAI. Chat GPT - 4 [AI program]. OpenAI, 2023 [cit. 2023-11-23]. Dostupný z:

[HTTPS://OPENAI.COM/BLOG/CHATGPT](https://openai.com/blog/chatgpt)

Základy dokumentárního filmu, 2012. Člověk v tísni. ISBN 978-80-87456-24-8.

GRIERSON, Herbert John Clifford, 1946. Grierson on Documentary. London: Collins. ISBN 978-0571113675.

NICHOLS, Bill, 2022. Úvod do dokumentárního filmu. Vydání druhé. V Praze: Akademie múzických umění v Nakladatelství AMU. ISBN 978-80-7331-606-8.

FOTOGRAFIE:

GLISNÍKOVÁ Lenka; PISKAČOVÁ Radka a Barbora TRNKOVÁ
Chybíš mi, Tvůj Marius (fotografie z filmu)